історію, у якій колір, світлотінь і композиція працюють як повноцінні знаки [2; 3].

Аналіз подіумних практик останніх років також вказує на ренесанс етнічних кодів та їх переосмислення в контексті деколонізаційних дискусій у культурі. Орнаментика, крій і символіка традиційних культур дедалі частіше використовуються не як декоративний ресурс, а як акт повернення або переозначення культурної ідентичності. Такий "етно-модернізм" постає складним семіотичним перекладом локальних смислів на мову сучасного дизайну. Візуальний текст костюма в цьому випадку виконує роль мосту між минулим і майбутнім, демонструючи, що мода є одним із найоперативніших інструментів фіксації культурних змін [2].

Отже, фешн-індустрія сьогодні є повноправною частиною системи мистецтв, що оперує універсальною мовою візуальних знаків. Семіотичний аналіз показує: за естетичною поверхнею костюма завжди стоїть складна взаємодія кодів, які відображають дух часу (Zeitgeist). Мода 2020-х років демонструє, що образний конструкт може бути засобом інтелектуального діалогу, інструментом соціально-політичного висловлювання та простором для сміливих мистецьких експериментів. Розуміння цих кодів є необхідним для глибшого осягнення сучасної візуальної культури та її впливу на формування свідомості людини.

Список використаних джерел

1. Стилістика сучасного костюма: підручник / М. Р. Колосніченко та ін. Київ : КНУТД, 2022. 312 с.
2. Троян М. В. Фешн-індустрія як сфера сучасного мистецтва: семіотичний та культурологічний аспекти : монографія. Київ : Видавничий центр КНУКіМ, 2021. 248 с.
3. The Routledge Companion to Fashion Studies / ed. by E. Edwards, K. K. P. Johnson. 2nd ed. London : Routledge, 2024. 586 p.

ORCID 0009-0007-7748-6351

ПРИНЦИПИ ФОРМОТВОРЕННЯ КОМПОЗИЦІЇ КІНОКАДРУ В ОПЕРАТОРСЬКОМУ МИСТЕЦТВІ

Живодров М.С., аспірант
Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України
Науковий керівник – Новікова Л.Є., доцент, кандидат мистецтвознавства

Ключові слова: композиція, кінокадр, операторське мистецтво, аудіовізуальне мистецтво, кінематограф, українська культура.

Принципи формотворення композиції кінокадру являють собою сукупність базових закономірностей, за якими організовується та вибудовується цілісна художня структура твору. Як зазначає Рудольф Арнхейм, композиція визначається не простим механічним розташуванням елементів, а їх динамічною взаємодією у полі сприйняття, що забезпечує візуальну рівновагу та структурну цілісність [3, С. 13–15]. У семіотичному підході композиція постає як система відношень, що формує смисл через організацію її елементів. Зокрема, Юрій Лотман підкреслює, що художній текст функціонує як впорядкована структура, де значення виникає з кореляції частин у межах цілого [2, с. 23]. В операторському мистецтві ці принципи реалізуються через організацію кадру як цілісної зображальної системи, де встановлюється співвідношення предметних форм, тональних і кольорових мас, їх взаємодія з межами зображення, а також визначається композиційна роль лінії горизонту та візуальних осей. При цьому, як зазначає Девід Бордвелл, композиція кадру функціонує як механізм спрямування уваги глядача та конструювання значення через розташування візуальних елементів [4, с. 114].

У теорії візуальної організації простору виокремлюють п’ять базових принципів формотворення — симетрію, ритм, пропорцію, домінанту та цілісність. У цьому контексті Володимир Горпенко підкреслює, що людина, будучи частиною природи, у своїй творчій діяльності відтворює закономірності організації форми, які особливо виразно проявляються у мистецтві [1, с. 67]. Симетрія виступає принципом формотворення, що ґрунтується на дзеркальній відповідності елементів, коли одна частина композиції є тотожною або подібною до іншої. Вона відображає тяжіння до повторюваності та візуальної рівноваги, яка у реальних зображеннях майже ніколи не є абсолютною, а проявляється як відчутна подібність лівої та правої або верхньої та нижньої частин. Симетричні композиції зазвичай мають виражений центр, що часто збігається з геометричним центром кадру, і відзначаються врівноваженістю елементів за масами, тоном, кольором і формою відносно умовної осі — вертикальної, горизонтальної або діагональної. Водночас незначне зміщення точки об’єкта, асиметрія чи діагональна побудова порушують ідеальну рівновагу, надаючи композиції динамічності [1, с. 70]. У сучасному українському кінематографі принцип симетрії яскраво реалізується у творчості Валентина Васяновича (фільми «Рівень чорного», «Атлантида»), де фронтальні статичні плани та центральна домінанта формують осьову композицію, залучаючи глядача до споглядального режиму сприйняття.

Ритм — це закономірне повторення та варіювання візуальних елементів (форм, ліній, кольорів, тональних мас, інтервалів), що організовує композицію і спрямовує сприйняття. Він може бути рівномірним або ускладненим, підкреслюючи статичність або динаміку

зображення. У зображальних мистецтвах ритм формується через просторове чергування елементів, де часову послідовність замінює протяжність у просторі, тоді як у кіно поєднуються просторовий і часовий виміри ритмотворення. Ритм спрямовує погляд глядача, створюючи відчуття руху або його ілюзії. Важливо розрізняти метр і ритм: метр передбачає рівномірне повторення однакових елементів, тоді як ритм базується на їх варіативній зміні (наростанні, згущенні, контрастах), що надає композиції динамічності [1, с. 70]. Саме тому ритм тісно пов'язаний із психологією сприйняття: його порушення викликають відчуття напруження чи дискомфорту. У операторському мистецтві ритм також модулюється оптикою: ширококутні об'єктиви підсилюють перспективну періодичність і глибину ритмічного ряду, тоді як телеоб'єктиви стискають простір, ущільнюючи ритмічні структури та змінюючи характер їх сприйняття.

Пропорція — це принцип формотворення, що визначає кількісні співвідношення між частинами композиції та цілим. Вона забезпечує узгодженість елементів, формуючи відчуття гармонії, впорядкованості та візуальної доцільності. У зображальних мистецтвах пропорція проявляється у співвідношенні розмірів об'єктів, масштабів, просторових планів і візуальних мас. Вона може бути як об'єктивно зумовленою (реалістичні пропорції), так і свідомо трансформованою задля досягнення виразності чи смислового акценту. У кінематографі пропорція безпосередньо пов'язана з кадруванням і вибором оптики: вона визначає співвідношення між фігурою і фоном, переднім і заднім планами, а також впливає на глибину простору [1, с. 69]. Зміна пропорцій (наприклад, через ширококутну або телеоптику) може спотворювати або, навпаки, гармонізувати просторові відношення, формуючи емоційне сприйняття кадру. Таким чином, пропорція виступає не лише засобом структурної організації, а й інструментом смислотворення, що дозволяє оператору керувати візуальною ієрархією та акцентами в кадрі.

Домінанта — це принцип формотворення, що визначає головний елемент композиції, навколо якого організовуються всі інші складові. Вона виступає візуальним і смисловим центром твору, спрямовуючи увагу глядача і структуруючи сприйняття. Домінанта може формуватися через масштаб (найбільший або центральний об'єкт), положення в кадрі, світлотіньовий чи кольоровий контраст, різкість або ізоляцію елемента в просторі. У кінематографі домінанта є ключовим інструментом наративного та композиційного формоутворення. Вона підпорядковує інші елементи кадру єдиній структурній і смисловій логіці, визначає ієрархію візуальної інформації і створює спрямованість глядацького сприйняття [1, с. 73]. Завдяки домінанті кадр набуває цілісності, а кожний його елемент отримує конкретну функцію в контексті композиційної ідеї.

Цілісність — це принцип формотворення, який забезпечує сприйняття композиції як єдиного організованого цілого. Вона полягає у

гармонійному поєднанні всіх елементів твору, коли кожен складовий компонент підпорядкований загальній структурі та смисловій ідеї. Цілісність визначає взаємодію частин композиції, створюючи відчуття завершеності та впорядкованості, а також забезпечує узгодженість просторових, тональних, кольорових та смислових аспектів кадру. У кінематографі цілісність проявляється через взаємозв'язок просторових і смислових елементів кадру, узгодження масштабу, ритму, пропорцій і домінанти. Вона забезпечує логіку побудови кадру та сцени, допомагає глядачеві зрозуміти послідовність подій і взаємозв'язок об'єктів у просторі. Завдяки цілісності кожен елемент композиції отримує конкретну функцію, а загальна структура кадру сприймається як організоване ціле, де всі складові взаємо підпорядковані [1, с. 72]. Цілісність також тісно пов'язана з наративною функцією кадру: вона формує єдину смислову лінію, підтримує акцент на домінанті та забезпечує взаємодію переднього, середнього та заднього планів, ритмічних повторів та просторових пропорцій. Крім того, цілісність впливає на емоційне сприйняття глядача, оскільки гармонійно організований кадр створює відчуття стабільності, завершеності і впорядкованості, тоді як порушення цілісності може підкреслювати напруженість, хаос або драматичність сцени.

Таким чином, принципи формотворення композиції кінокадру – симетрія, ритм, пропорція, домінанта та цілісність – виступають базовими закономірностями організації художньої структури зображення. Вони визначають взаємодію елементів у межах кадру, створюють візуальну і смислову ієрархію, спрямовують увагу глядача та забезпечують гармонію, цілісність і динаміку композиції. Застосування цих принципів у операторському мистецтві дозволяє досягати чіткого структурування простору, посилювати емоційне і наративне сприйняття, а також підкреслювати ключові смислові акценти твору. У сукупності вони формують цілісний художній простір кадру, який одночасно виконує естетичну, композиційну та наративну функції, відображаючи універсальні закономірності організації форми, притаманні як природі, так і мистецтву.

Список використаних джерел

1. Горпенко В.Г. Композиція в зображальних мистецтвах: Монографія. — К.: ДАКККіМ, 2004. — 123 с.

2. Константінов М. Кіносеміотика Юрія Лотмана // ІМФЕ ім. М.Т. Рильського, НАН України, Київ / М. Константінов. — м. Горішні Плавні: ПП Олексієнко В.В., 2019. — 328 с.

3. Arnheim, R. Art and Visual Perception: A Psychology of the Creative Eye. — Berkeley & Los Angeles: University of California Press, 1974. — 508 p.

4. Bordwell, D., Thompson, K., & Smith, D. Film Art: An Introduction. — New York: McGraw-Hill Education, 2019. — 544 p.

СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПРИВЕРНЕННЯ УВАГИ ДО ВИСТАВОК У СУЧАСНОМУ КУЛЬТУРНОМУ ПРОСТОРІ

Каріна М.М., здобувач вищої освіти
Данник К. О., кандидат культурології, доцент, доцент кафедри сценічного мистецтва і культури
Київський національний університет технологій та дизайну

Ключові слова: візуальна культура, цифрова трансформація, соціальні мережі, музейна комунікація, TikTok-маркетинг, емерсивність, кліпове мислення, культурний капітал.

У сучасному цифровому суспільстві соціальні мережі відіграють ключову роль у трансформації культурної комунікації. Вони не лише забезпечують доступ до інформації, але й формують нові способи сприйняття культурних явищ, зокрема виставкових проєктів. Соціальні платформи стають важливим посередником між культурною інституцією та аудиторією, змінюючи традиційні моделі взаємодії [1].

Соціальні мережі є важливим елементом сучасної культурної інфраструктури. Вони забезпечують швидкий обмін інформацією та створюють нові можливості для культурної взаємодії. Як зазначає М. Поплавський, соціальні мережі виступають потужним культурно-просвітницьким ресурсом, який впливає на формування світогляду та культурних практик користувачів [3].

Соціальні платформи, такі як Instagram та TikTok, дозволяють культурним інституціям оперативно комунікувати з аудиторією та формувати власний інформаційний простір. Вони забезпечують не лише трансляцію інформації, але й створюють умови для зворотного зв’язку, що є важливим елементом сучасної комунікації [4].

Соціальні мережі також виконують функцію культурної адаптації та соціалізації, сприяючи інтеграції користувачів у культурний контекст [2].

Однією з ключових характеристик соціальних мереж є домінування візуального контенту. Візуальна культура стає основним способом передачі інформації та емоцій. За словами дослідників, соціальні мережі формують нові форми візуальної самоідентифікації та комунікації [5].

Для виставкової діяльності це означає необхідність адаптації контенту під візуальні формати. Короткі відео, фото та сторіс дозволяють передати атмосферу виставки та зацікавити потенційного відвідувача.

Візуальний контент виконує функцію «першого контакту» з аудиторією. Саме він формує перше враження про виставку та впливає на